

Дзітбарства і Мастацтва

Год выдання 34-ы
№ 44 [1993]
1 чэрвеня 1965 г.
АУТОРАК
Цэна 4 кап.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАУ БССР

8 ЧЭРВЕНЯ — 3'ЕД САЮЗА МАСТАКОУ

МЫСЛІЦЬ ПА-СЕННЯШНЯМУ, СУЧАСНА

Марк ДАНЦЫГ

«Калі б я меў магчымасць выбраць сабе эпоху і прысваіць я янаму былым дні і прысваіць лістаў».
Рэзата ГУТУЗА.

Як мастацтва можа і павінна служыць сучаснасці — пытанне не новае. Яшчэ сто гадоў назад Бялінскі даў на яго вычарпальна дэкларацыю: «Свабодна творчасць лёгка стасуецца са служэннем сучаснасці: для гэтага не трэба прымушаць сябе пісаць на тэмы, прымушаць сціпа фантазію; для гэтага трэба толькі быць грамадзянінам, сынам свайго грамадства і свайго краю, за сваёй сабе яго цікава, знітаваць свае імкненні з яго імкненнямі; для гэтага патрэбна сімпатыя, любоў, здаровае практычнае адукаванае існае, якое не аддзяляе пераканання ад спраў, саманенія ад жыцця».

Сёння мы бачым палення вышэй сувязі мастакоў з жыццём свайго народа, вынікі іх неспасрэднага ўдзелу ў агульнай справе будаўніцтва камунізму. Цяпер сучаснасць — галоўная, вызначальная рыса нашага мастацтва. Я глыбока перакананы, што сёння не можа быць ніводнага мастака, для якога быў бы абывацель яго народа, клопаты і ідэі яго. Таму і нараджаюцца ў кожным з нас унутрашня, арганічная патрэбнасць мастака паўнаціннага ўдзелу ў выхавальным мастацтве свайго народа.

Народ наш вельмі хоча ўбачыць сябе, сваё жыццё, справы і думы ўвасобленымі ў мастацтве. Ён хоча, каб мастацтва было для яго другам у радасці і горы, памочнікам у працы, саюзнікам у барацьбе за лепшую будучыню.

Паняцце сучаснасці змяняе вельмі многае. Тут і прага працы, і прэтэст супраць фальшы, і імкненне ўбачыць жыццё ва ўсім яго багачці і сапраўднай прыгожасці, і жаданне спасцігнуць мудрую сілу сённяшніх вялікіх здзяйсненняў. У паняцці сучаснасці злілася ў адно грамадзянскае і эстэтычнае. Пытанні мастацтва сталі пята пята партыйнамі мастацтва.

Сучаснасць і наватарства заўсёды стаяць побач. Калі грамадзянін нашай краіны ўсхваляваны высокай ідэяй, якой жыве ўвесь народ, і калі ён сумленна працуе, каб наблізіць ажыццяўленне гэтай ідэі, — ён наш сучаснік. Калі чалавек умее адлюстраванне працэсу будаўніцтва новага грамадства ўобразнымі сродкамі — ён мастак. Калі ён сапраўдны грамадзянін, талентавіт і сумленны мастак — творы яго будуць наватарскімі. Але нельга паставіць перад сабой заданне — «буду наватарам». Наватар ты ці не — справа народа, вырешыць гісторыя. Стварыць па-наватарску новую рэч, новую субстанцыю, па лапачу — шмат цяжэй, чым добра паўтарыць ужо вядомы ўзор.

Нельга механічна паўтарыць мастацтва перадзвіжнікаў. Уся вялікая роля гэтага гістарычнага руху была ў новым разуменні жыцця і мастацтва. Нельга і пасляважываць форму прыстасоўваць да сучаснай тэмы — гэта будзе толькі стылізацыя, мертва і чыста знешняе мастацтва.

Не, не знешняе выдуманасць формы любога напярмк вызначае новую фарму мастацтва, а адметны, вельмі складаны душны хол, які асвятляе яркім святлом змест жыцця, форму жыцця і форму мастацтва.

Цяпер, мне думецца, галоўнае ў мастацтве — у адметны характары ладу мыслення і паўчэння, у новым унутраным сэнсе нашых твораў.

У сэнсе пошукаў мастацкай формы традыцыі і наватарства — не сямязата. І тое і другое правамернае і неабходнае толькі для таго, каб глыбока і праўдліва адлюстраванне наша жыццё, сучаснасць. Але нас заўсёды вабіць да сябе ўсё здаровае, новае, гэта і зразумела. Самой прыродзе мастацтва ўдасцівы закон вечнага абнаўлення. Мастацтва, якое спынілася на месцы, чэне і памірае. І новыя сродкі, новае фармальнае, мастацка-вобразнае выяўленне адзгтрывае тут каласальную ролю. Добра нека скажу ўсёваляда. Вішнёўскі: «Высока больш зробіць той, хто постра, нова, глыбока павялічы фармальна і ідэяна як матэрыялістычна-дыктым—прывычную старую тэму чым той, хто новую тэму асудлена паўтарыць на старых, нават класічных погах...»

Калісьці ўсе было проста. Была навука. Было мастацтва. Фізікі займаліся фізікай. Матэматыкі — матэматыкай. Лірыкі — лірыкай. Пасля людзі пазналі новыя тэмы. І з'явіліся новыя навукі. Не людзі мастацтва, а вучоныя і інжынеры прыдумалі фатаграфію і кінематограф, радыё і тэлебачанне. Спачатку гэта было тэхнічным вынаходніцтвам, пасля — мастацтвам. І пачалася спрэчка паміж «старымі» мастацтвамі — тэатрам, жывапісам, скульптурай і «новымі» мастацтвамі — кіно, фатаграфіяй і тым, што называецца прыкладным мастацтвам. Кіно раней за іншыя сваё сабратаў дабілася права перайсці ў ранг мастацтва. Не так даўно прымаў мастацтвам фатаграфію. Людзей, якія стваралі мбылі і посуд, адзенне і халадзільнікі, аўтамабілі і самалёты, пакуль не асмельвалі называць мастакамі.

Сувязі паміж навукай, тэхнікай і мастацтвам становяцца ўсё больш складанымі, болей сталымі. Новае мастацтва даўно увайшло ў наша жыццё і правільна ў краініцы старых мастацтваў, якія сьвят ахоўваюцца. Хто-ніхто заўята крычыць, што «старыя» мастацтвы ажываюць свой век. А другія — умацоўваюць брэнш, прабіваю «новымі» мастацтвамі ў краініцы сценах «старога» мастацтва, і аб'яўляюць ваіну за чыстоту «ідэі». І ўсюды ідзе перастаўленне лагарытмічных знакаў: кінематограф заішоў на спрэчку з тэатральнай «земляй», тэатр — на кінематографічным, элементы манументальнага жывапісу і плаката ўваходзяць у стаяковую карціну. На нашых вачах рушацца перагародкі паміж мастацтвамі, змяняюцца граніцы відаў, форм, жанраў.

Тут я менш за ўсё хачу апярываць прыкладамі бяздарнага і бяздумнага, механічнага перанясення сродкаў аднаго мастацтва ў другое. Куды цікавей зразумець перспектывы новых выражэнняў у творах мастацкіх, талентавітых. А такіх прыкладаў няма. Хадзі да гэтага часу знаходзіцца людзі, якія лічыць шкодным для свайго віду мастацтва выкарыстоўваць сродкаў «праціўніка». Можна смела сказаць, што з'яўленне фатаграфіі не прынесла ніякіх страт жывапісу, а наадварот — умацавала яго пазіцыі. Вядома, такая з'ява, як «грамадзіны фатаграфіям», — загаваня ў лоба мастацтва.

З'явіўшыся на свет, фатаграфія строга акрэдліла свае правы і пакінула мастакам тое, што ўласціва іх роду мастацтва. Але адначасова фатаграфія ўдзялілася на многія мастацтва, і ў прыватнасці на жывапіс, так як у сваю чаргу жывапіс зрабіў уплыў на фота. Аднак стараша адмежваець становом жывапіс краініцы сцяной ад уплыву іншых відаў мастацтва — немагчыма. Ва ўсе часы мастацтва, калі яго імкнулася да сучаснасці, хачела быць неабходным сёння, ламаць граніцы, устанавіць нарматыўны эстэтыкі. Новыя людзі, новыя праблемы, новыя падзеі ламалі і змест і форму. Развіццё сучасных мастацтваў, тэхнікі самым адукавальным чынам адбывалася на жывапісе, і тое, што некалі лічылася забароненым, становілася абавязковым.

Жывапіс — не догма. Паняцце станковай карціны мянялася ў залежнасці ад часу. Жывапіс — гэта сродак, якім карыстаецца мастак для дасягнення патрэбнай яго мэты. У залежнасці ад гэтага ён выкарыстоўвае патрэбны яму дыяпазон палітры. Мы не маем на ўвазе моду. Любая мода ў мастацтве супрацьпаказна. Штатм і трафарэт — ворагі сапраўднага мастацтва. І трэба абараняць не жывапіс. Трэба абараняць мастацтва сапраўднае ад фальшывага, кан'юнктурнага, зробленага толькі на продаж. Жывапіс не мае патрэбы ў абароне. Навошта ж крыкі: «Гэта маё, не чапай!» Дбо паўчэнні: «Браць чужое нельга, ад гэтага можа здарыцца бяда». І няма карысці крычаць жыццю «Стоі, спыніся!» Таму што гэта падобна на жаданне пагасіць сонца з пакарнага брандспойта.

І тут, мне здаецца, неабходна зразумець яліно: не сапраўдныя трэба, а сапраўдныя. Трэба не падліноўваць на чымсьці ў іншых, а вучыцца

адзім у аднаго. І тады мы здолеем яшчэ і яшчэ раз пераканацца, якія блізкажыя магчымасці пахушылі і думак тоіць у сабе старажытнае і вечна новае мастацтва жывапісу. Але пры гэтым неабходна адна умова: ніколі не спыняцца, вечна шукаць у навакольным жыцці новыя думкі, новыя словы, новыя спосабы выяўлення.

Перад намі цяпер стаяць вялікая творчая праблема — развіццё, на аснове адзінага метаду сцымалістчнага рэалізму, яркіх і розных творчых індывідуальнасцей. Прычым з гэтай максімальнага росквіту кожнай індывідуальнасці. Пытанне аб тым, які прыём, якія манеры ўваходзяць у стыль сцымалістчнага рэалізму, а якія — не, можа быць вырашана толькі на практыцы і толькі з удзелам народа-гледца.

Спалучэнне творчых, сяброўскіх, прафесіянальных сімпатый мастакоў з сумленнай, шырай палемікай у метадах работы — вось тое неабходнае жыццёвае мастацтва, якім так добра валодалі нашыя дзяды і баякі і якім сёння далёка не ўсе валодаюць. Нам трэба ўмець любіць не толькі свае работы, але і найбольш талентавіты чужыя. Нават калі яны непадобныя на нашы.

Не так проста вучыцца на сваіх памылках і чужых перамогах. Не так лёгка ўмець зрабіць для сябе самага правільны вывад. Гэта цяжка з-за самалюбства. Для таго, каб сумленна паглядзець праўдзе ў вочы, якая б яна ні была горкая, і вынесці з яе ўрок, трэба мець вялікую волю і мужнасць.

Карысна прыгадаць, што росквіт любога мастацтва магчымы толькі ў атмасферы любві і цікавасці да яго. І для кожнага прафесіянала тава-рысцтва любоў значна больш карысна, чым «стара-рыска» нянавісць.

Ці любім мы ў сабе і іншых рых наірава? Ці думаем сур'ёзна пра будучыню? Ці разумею кожны з нас да канца, што аднаго ён, і нават са сваімі сябрамі-аналажніцкамі, нікога не зробіць для народа? Толькі агульным аб'яднаннямі намагаюцца ўсёго нашага калектыву мастакі здольны залавіць патрэбу народа ў мастацтва, якія няспына растуць. А сапраўднага мастацтва заўсёды будзе мала. Таму што карысць ад яго вялікая. Хадзі яна не можа быць падлічана ні ў тонах, ні ў рублах, ні ў кіламетрах. Духовны каштоўнасці не маюць эквіваленту.

Кожнаму перыяду жыцця народа адпавядае сваё асобнае ўспрыманне мастацтва. Навыч сучаснікам, які і нашым неадзіным нашаму часу, патрэба праўды, верагоднасці. Але сваё асобнае верагоднасць. Многае з таго, што некалі гадоў назад здавалася верагодным, праўдзівым, сёння выглядае не вельмі верагодным і нават наўным.

Эйзенштэйн і Чаплін. Маякоўскі і Хемінгуэй, Дзвінека і Рэзата Гутуза. Пракоўеў і Штакоўскі адкрылі для гледачоў, слушаючых і чытаючых новыя думкі, новыя адукаваны, новыя спалучэнні ліній, фарбаў, гукаў слоў.

Можна быць неадзіным мастаком, які з голы ў год добраўмулена, але заўсёды ў адной з той жа манеры фіксуе важнейшыя падзеі і правы жыцця. У яго тэматыка, сюжэты заўсёды будуць адпавядаць рэальнасці. Але гэтага — яшчэ недастаткова. Мянюцца не толькі тэмы і рытм жыцця, але характар нашага ўспрымання падзеі. Мы разгучым на іх то больш напружаны, заостры, то больш спакойны, то імкнемся да таго, каб равадзіць агульную рысу бурных падзей вакол нас, то любімо збіраць дэталі, характэрныя для дадзенага перыяду жыцця, каб у іх паказаць цэлае дэнага перыяду жыцця, каб у іх паказаць цэлае і агульнае. І гэта не капырны імітацыяў, а тое, што называецца «духам часу». Вышчэ вызначнае свядомасць не толькі па змесце, але і што не менш важна, па форме мыслення, па характары ўспрымання.

[Заканчыце на 3-й стар.]

СЕННЯ—МІЖНАРОДНЫ ДЗЕНЬ АБАРОНЫ ДЗЯЦЕЙ

Дзеці... Адзім з вялікіх назваў іх кветкамі жыцця. На першы погляд такое параўнанне можа здацца крыху банальным. Але ўжалемае ў гэтыя словы, і нам адкрываецца іх глыбокі сэнс, мы адчуем іх непадобны водар.

Сапраўды, як цудоўна стасуюцца адно з адным: дзеці і кветкі. І яшчэ — сонца і кветкі без сонца — без святла і цёпліны — нават цяжка ўявіць сабе...

Дзеці і кветкі... Дзеці з кветкамі на трыбуне лёку...

ДЗЕЦІ, КВЕТКІ І СОНЦА

ініскага Маўзалея ў дні вялікіх свят... Дзеці з кветкамі ў дзень першых заняткаў у школе і ў дзень алошяга школьнага званка... Дзеці з кветкамі ў залах урачыстых пасяджэнняў і ўздаў. Якое радаснае ажывленне, якія светлыя ўсмешкі выклікае заўсёды кабы з'явіцца! А яны прыходзяць каб скардзіць свае шчырыя словы ўдзячнасці дарослым за клопаты пра іх. Так, музыкантаў — турбавала ў гэты час адно: як будучы адчуваць сябе за гэтымі партамі хлопчыкі і дзяўчачкі, ці зручна ім будзе? Потым азмам-страляецца новыя ўзоры школьнай формы. І зноў — тая ж заклапочанасць, тая ж увага.

Гэтыя словы, яшчэ ў адным з пісьнерскіх прымаўняў. Няважна, каму належаць яны — прафесіянальнаму паэту ці школьніку, які ўпершыню наспрабаваў адрэфармаваць свае думкі. Важна інакш — нолькі сардэчнага пачуцця ўкладваюць у іх акіябра-ты і піянеры, якія незвычайна сэнс, якую незвычайна чыстоту набываюць самыя звычайныя словы ў іх аўсуча.

Мне часта даводзіцца бываць у школах. А іх з кожным годам усё

больш і больш! І я заўсёды радуся таму, што кожная новая школа — прыгажэйшая, прастарэйшая і святлейшая за пабудаваную крыху раней. Аднойчы мне запрасілі на выстаўку школьнай мэблі. Дарослыя людзі, занятыя звычайна рознымі важнымі справамі, садзіліся за парты, за сталы, уважліва разглядалі кожны прадмет, які будзе стаяць у класе. Іх — настаўнікаў, інжынераў, мастакоў, музыкантаў — турбавала ў гэты час адно: як будучы адчуваць сябе за гэтымі партамі хлопчыкі і дзяўчачкі, ці зручна ім будзе? Потым азмам-страляецца новыя ўзоры школьнай формы. І зноў — тая ж заклапочанасць, тая ж увага.

Так, пра дзяткі, пра іх сённяшні дзень і далейшы лёс у нашай краіне клапаціцца ўсё ад кіраўніка дзяржавы — да няні ў дзіцячых яслях.

Кветкамі патрэбна сонца. Дзеці, як і ўсім нам, патрэбн мір.

Я выгаю газеты. Слухаю радэіо. Я чую, як злавесна гудзіць амерыканскія самалёты над мірнымі вёскамі Паўночнага В'етнама. Чую, як свішчыць кулі ў далёкай Дамініканскай рэспубліцы. Мне не лагодна распачына крыкі атакаў над забітымі дзецьмі і плач асрачальных дзяцей і Адэне і Анголе, у Мазабіку і Кон-

шапа... Фашысцкія крумкачы ў несе. Чарвоное зарыва над палюшымі Мінскам... І — дзеці без бацькоў, бацькі — без дзяцей...

Такое не павінна паўтарыцца! Мы не можам залупіць, каб нашым дзецям давалася звялаць тое, што звадалі ў маленстве і ў малоднасці мы самі.

Зусім нядаўна мы адсвяткавалі дваццатую гадавіну Вялікай Перамогі над гітлераўскай Германіяй. І колькі вялікіх і маленкіх букетаў, колькі саловых і палых кветак прынеслі школьнікі да помніка свайму равеніку і любімому герою Марату Казею! Я неаднойчы гукараў з дзельмі, якія глядзелі спектаклі, прысвечаны юнаму партызану, у Тэатры юнага гледача. І амаль кожны гаварыў, што хоча быць падобным на Марата.

Мы разумею гэтыя высакарольнае жаданне. Але някай найлепшым іх нечым нашых дзяцей знойдуць сваё адзясненне ў жыцці мірным і шчаслівым. Усё, што мы робім сёння дзеля Радзімы, мы робім дзеля нашых дзяцей.

Вось чаму мне хочацца зараз на ўвесь голас паўтарыць за хлопчыкам, які намаляваў на аркушы паперы сонечны крук:

— Хай заўжды будзе сонца!

Артур ВОЛЬСКІ.

НА ГАСТРОЛЬНЫХ МАРШРУТАХ

ТРАДЫЦЫЙНАЕ МЕСЦА
Калінінград — горад традыцыйных летніх гастроліў Беларускага дзяржаўнага тэатра оперы і балета.

Некалькі дзён назад тут зноў ветліва сустраклі майстроў Беларускай сцэны. Калінінградцы паглядзелі спектаклі «Атэла», «Лебядзінае возера», «Кармін», «Спёртак», у якіх прынялі ўдзел артысты А. Бабіў, Л. Галушкіна, А. Генералюў, І. Сарокін, Н. Ткачэнка і інш.

Акрамя асноўнай сцэны, артысты штодзённа даюць канцэрты ў рэальных цэнтрах вобласці. Выступленні адбыліся ў Савецку, Гвардзійску, Несцярове. Праграму канцэртаў складаюць арты з опер Беларускай і савецкіх кампазітараў, урыўкі з балетаў.

БЕЛАРУСІЯ ПЕСНІ У ЧАРНІГАВЕ
Ансамбль песні і танца Гомельскага Палаца культуры чыгуначнікаў імя Ул. І. Леніна выла-

пакажам п'есы «Кароль лір», «Тэў-малочнік», «Родная маці», «Лявоніха». Тут адбудзецца прэм'ера спектакля «Дамы і гусары». У плане гастроліў значыцца каля дваццаці выязных спектакляў у раённых цэнтрах вобласці. Запланавана сустрэча з лясвоўсімі тэлегледцамі.

СПЕКТАКЛІ ОПЕРНАГА
У горадзе Баранавічы пабывалі артысты Тэатра оперы і балета. Балетная труппа паказала балет П. Чайкоўскага «Лебядзінае возера», у якім прынялі ўдзел народныя артысты БССР І. Савельева, М. Шэхтэ, заслужаныя артысты рэспублікі Р. Красоўская, І. Дзідзічанка, В. Міронаў, артысты Э. Піно, Я. Казакіў, Я. Архілава і іншыя.

З оперы «Любоўны напінг» Г. Данціцкі выступіла оперная труппа Галоўных партый выконвалі Л. Златева, В. Кір'янін, С. Фралоў, А. Калеснічэнка, А. Саўчанка.

Дыр'жыравала спектаклямі народная артыстка рэспублікі Т. Калемійцова.

ЗАЎСЭДЫ ШУКАЮЧЫ

